

המלחמה - חלוקה לשלבים

שנסתייעה בכוח רגלי. על פיקוד הצפון פיקד האלוף יצחק חופי (חקה), ולרשותו עמדו בחזית: חטמ"ר 820 בפיקודו של אל"ם צבי בר (ברזני); חטיבת שריון "ברק" (188) בפיקודו של אל"ם יצחק בן-שוהם בת שני גדודי טנקים פזורים; וחטיבת שריון 7 בפיקודו של אל"ם אביגדור (יאנוש) בן-גל בת ארבעה גדודים שיועדה לעתודה אולם הוטלה מיד לחימה בגזרה הצפונית.

הסורים נכשלו בניסיונות ההבקעה שלהם בגזרת צפון הגולן, חטיבה 7 החזיקה מעמד ועמה המוצבים בקו; בדרום - גזרה שבה היה ערוך גדוד 50 במוצבי הקו ועוד שני גדודי טנקים בלבד - הצליחו הסורים שנבלמו עד הערב להבקיע בלילה ולהחדיר שלוש חטיבות שריון. לפנות בוקר פונה כל דרום הגולן מישראלים ובכללם המוצבים ויישובי האזור.

הדרג השני הסורי שהוטל לניצול הצלחת ההבקעה בדרום הרמה כלל את דיוויזיית השריון ה-1. עוצבה רעננה זו החלה בהתקדמות צפונית, במקביל ל"ציר הנפט", כדי לגלול את מערכי צה"ל המגינים על מרכז הרמה וצפונית, ובה בעת לכבוש את מפקדת רמת הגולן בנפח. בו בזמן הוחדרו כוחות שריון סוריים נוספים כמו חטיבה

מוכנת 132 וחטיבת שריון 97 מתוך ניצול ההצלחה בדרום, ונפרסו כמניפה דרומה ומערבה לעבר מתלול הרמה היורד לכנרת. פחות מ-12 שעות מאז החלה המתקפה הסורית, בסמוך לשעת חצות הלילה של 6-7 באוקטובר, הגיעה יחידת המילואים הראשונה לשדה הקרב (מחטיבת השריון 179) והצטרפה לכוחות הסדירים שעמדו עד אז לבדם בפני מתקפת האויב. בבוקר 7 בחודש הצטרף חיל האוויר למאמץ בלימת הסורים, אף שמערכי ההגנה האווירית הסוריים עדיין לא נפגעו. בכל בוקרו של 7 בחודש ובמהלך היום המשיכו לזרום יחידות המילואים של השריון בכל ציר פנוי, בנועם, "לעבר רעם התותחים", עלו לרמה ובלמו את היחידות הסוריות על סף המורדות המשקיפים לעבר הירדן והכנרת. עד ערב הצליחו כוחות פיקוד הצפון להכיל

את המתקפה הסורית באבטחם את מרחב מחנות נפח.

המלחמה ניתנת לחלוקה לשלושה שלבים עיקריים:
שלב א - 10-6 באוקטובר
שלבי משנה:

1) 7-6 באוקטובר: הצליחה המצרית וההבקעה הסורית, צה"ל במגננה - היממה הראשונה של הצבא הסדיר.
2) 10-8 באוקטובר: ניסיונות צבאות מצרים וסוריה לפתח את המתקפה וכנגדם צה"ל תוקף-נגד בשתי הזירות; החזרת המצב לקדמותו בגולן והכלה בסיני.

שלב ב - 14-11 באוקטובר

מאמץ עיקרי של צה"ל למתקפה בזירה הסורית בעודו נתון במגננה בסיני. המגננה הסורית נשברת והעיראקים מצילים את המצב. המצרים מבססים את הישגיהם ממזרח לתעלה ותוקפים עם מרבית השריון כדי לסייע לסורים.

שלב ג - 24-15 באוקטובר

צה"ל תוקף בצלחו את התעלה מערבה, ומתגונן בזירת סוריה. המצרים נוקטים ניסיונות מגננה נואשים.

מתקפות משולבות סוריות-עיראקיות-ירדניות בגולן נכשלות.

שלבי משנה:

1) 18-15 באוקטובר: מערכת הצליחה וביתור הצבא המצרי; ייצוב הישגי צה"ל בגולן הסורי.

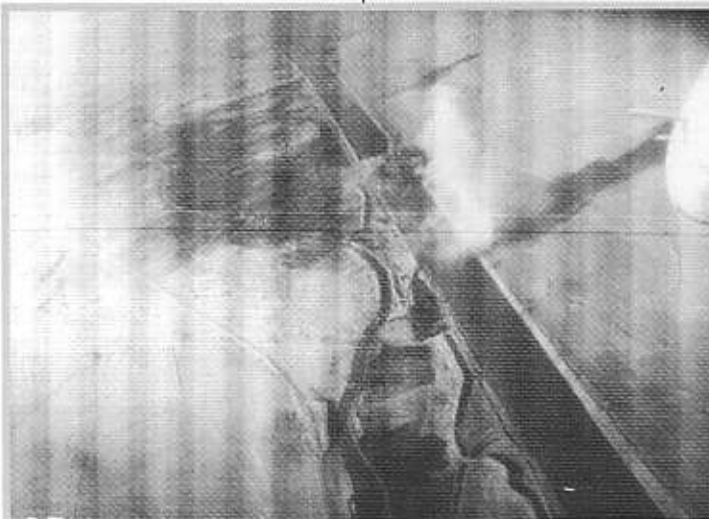
2) 22-19 באוקטובר: פריצה מראש הגשר למרחבי התמרון ממערב

לתעלת סואץ ולאגמים המרים; כיבוש החרמון בזירה הסורית; הפסקת האש הראשונה בזירה המצרית.
3) 24-23 באוקטובר: הקרב בעיר סואץ והשלמת כיתור הארמיה ה-3 ממערב לסואץ; הפסקת אש בשתי הזירות.

שלב א: 10-6 באוקטובר

1) 7-6 באוקטובר: צה"ל במגננה - היממה הראשונה של המערך הסדיר

בזירה הסורית תקפו שלוש דיוויזיות חי"ר ממוכן מתוגברות בשריון, כדי להבקיע את מערכי צה"ל ולפתוח פרצות לעוצבות השריון. כוחות צה"ל המגינים בגולן כללו חטיבת הגנה מרחבית (הגמ"ר) שנערכה עם שני גדודי חי"ר במוצבי הקו, ושתי חטיבות שריון עם 177 טנקים. המוצב הישראלי בחרמון נכבש בהתקפה משולבת של יחידת קומנדו סורית מוסקת

צילום אוויר של גשר מעל תעלת סואץ בק"מ ה-138

ברצועה שרוחבה לא עלה על שלושה-ארבעה ק"מ. בבוקר 7 באוקטובר ניתנה הוראה לחיילי המעוזים לסגת לאחור; כמחציתם נחלצו והנותרים נכנעו משרבו האבדות ואזלה התחמושת. מעוז המזח (בפורט תאופיק), מול העיר סואץ, נכנע רק ב-13 באוקטובר, ואילו מעוז "בודפשט" שבשרטון מול העיר פורט סעיד היה היחיד שהחזיק מעמד עד הסוף ולא נפל אף כשנותק מעורפו והותקף מחזיתו.

2) 8-10 באוקטובר - מתקפות-הנגד הפיקודיות

הצלחת ההבקעה הסורית בדרום רמת הגולן הייתה לגורם המשפיע העיקרי בהחלטת הרמטכ"ל להקצות בבוקר 7 בחודש את אוגדת העתודה המטכ"לית היחידה (146 בפיקוד תא"ל מוסה פלד) לפיקוד הצפון. הכלת המתקפה הסורית באותו היום יצרה את התנאים למתקפת-נגד פיקודית למחרת, שאוגדה 146 תהיה העוצבה העיקרית בה. במהלך 7 בחודש נדרש שנית הקבינט בראשות ראש הממשלה לקבל החלטה אסטרטגית על הפעולה בדרום. דרכי הפעולה האפשריות שהציגה מערכת הביטחון היו שלוש:

§ עמידה איתנה ב"כביש הרוחב" בדרום ויציאה בתוך יום-יומיים למתקפת-נגד על בסיסו לחיסול ראשי הגשר המצריים.

§ נסיגה לקו המצרים (גידי ומיתלה) לקיצור קווים ושיפור המגננה במחיר ויתור על שטחים חיוניים כמו אום-חשיבה ורפידים.

§ צליחת התעלה על פני גשרים מצריים, השמדת כוחות אויב ממערב לתעלה ואחר כך ממזרח לה (הוצגה כאפשרות שצדדו בה האלופים גונן ושרון). בנתחו לפני ראש הממשלה את שלוש האפשרויות המליץ הרמטכ"ל על הראשונה, היינו מתקפת-נגד פיקודית לחיסול ראשי הגשר המצריים ממזרח לתעלה. שר הביטחון תמך בהצעת הרמטכ"ל וראש הממשלה קיבלה את המלצותיהם והורתה לרמטכ"ל לפעול על פי שיקול דעתו.

פיקוד הדרום הצטווה אף הוא לתקוף-נגד את ראשי הגשר המצריים בגדה המזרחית בטרם יתחזקו ויתבססו. מצהרי אותו היום העתיק חיל האוויר את מאמצו העיקרי מהצפון לתקיפת הגשרים על התעלה, ועל אף האבדות שספג נפסקה חציית המצרים את התעלה ליממה בערך, ונוצרו התנאים למתקפת-נגד. מתקפת-הנגד בפיקוד הצפון התפתחה היטב, ועד לערב 8 באוקטובר כבשה אוגדה 146 את כל דרום הרמה. אוגדה 210 בפיקודו של האלוף דן לנר תקפה ממערב במעלה יהודיה, והסורים שהוכו בפטישי האוגדות מדרום וממערב נדחקו אל הסדן של אוגדה 36 בפיקודו של תא"ל רפאל איתן בצפון.

ואילו בדרום כשלה מתקפת-הנגד הפיקודית. מתקפת-הנגד - שתוכננה להיעשות באגרוף משוריין הכולל את שתי אוגדות המילואים 162 ו-143 שעתה

המתקפה המצרית בדרום בוצעה במקביל לכל רוחב הזירה וכללה את חמש דיוויזיות הרגלים של שתי הארמיות, ה-2 וה-3, שצלחו את תעלת סואץ (רוחבה היה 180-200 מ') בחמישה אזורי צליחה. החיילים המצריים שטו בסירות גומי בחיפוי אש ארטילרית כבדה לחציית התעלה ואף הטילו למים גשרי מצופים רבים ואסדות התזה לתעלה, ופערו פרצות בסוללת העפר הגבוהה שעל הגדה הישראלית בסילוני מים חזקים.

ב"קו בר-לב" המפורסם, בגדה המזרחית של התעלה, נמנו 15 "מעוזים" שלא היו אלא מוצבי תצפית - תוצרי מלחמת ההתשה שנועדו להמחיש את אחיזת מדינת ישראל בתעלה ושימשו לצורכי התרעה. מוצבים אלה אוישו בגדוד חיילי מילואים מהחטיבה הירושלמית (16) ובו פחות מ-450 איש. עמם עמדו יחד חמש פלוגות טנקים של חטיבת שריון 14 (בפיקודו של אל"ם אמנון רשף). זו הייתה העוצמה שעמדה בפני למעלה מ-100,000 החיילים המצריים התוקפים, ולמעשה כמעט שלא נתקלו בכל התנגדות. תכנית המגננה "שובך יונים" של פיקוד הדרום קבעה כי אוגדת השריון בסיני (252), בפיקודו של האלוף אברהם מנדלר, תיערך במצב חירום עם שתי חטיבות שריון לפני וחטיבה שלישית מאחור כעתודה זירתית. ואולם נסיבות פתיחת המלחמה, ההתרעה המאוחרת והציפייה שהמתקפה המצרית תיפתח רק ב-18:00. גרמו לכך שב-14:00, שעת פתיחת האש, חטיבת שריון אחת בלבד הייתה ערוכה לפני (חטיבה 14). גדודי החטיבה ופלווגותיהם פוצלו עד כדי מחלקות אחדות ונצטוו לנוע על פי התרגולות ולחבור למעוזים, אולם רובן נתקלו כבר בדרכן לקו המים בחיילים המצריים שצלחו את התעלה והיו חמושים לרוייה באמצעי נ"ט. מיד בפרוץ הלחימה הונעה חטיבת השריון האורגנית הסדירה השנייה של האוגדה (חטיבה 401 בפיקודו של אל"ם דן שומרון) לגזרת דרום התעלה, ובתוך שלוש שעות הגיעו יחידותיה לכלל מגע עם כוחות הארמיה ה-3 המצרית. בד בבד הופנתה גם חטיבת השריון השלישית - בית הספר לשריון (460) בפיקודו של אל"ם גבי עמיר - לגזרה הצפונית וגם היא הגיעה בתוך שעות מספר למגע עם האויב.

ההיתקלויות הראשונות של צוותי הטנקים הישראליים בחי"ר המצרי המשופע באמצעי נ"ט היו הפתעה מרה לשריונאי צה"ל. היעדר ארטילריה וחיל רגלים שיאפשרו להתגבר על הבעיה גרם בימים הראשונים לאבדות כבדות מרקטות 7-RPG ומטילי נ"ט מונחים מסוג "סאגר" שהפעילו המצרים.

עוצבות המילואים החלו מגיעות לזירת התעלה מצהרי יום א', 7 באוקטובר (24 שעות לאחר פרוץ המלחמה) ועד לערב אותו היום. כ-30 שעות הייתה משימת המגננה בסיני מוטלת על שכמם של הכוחות הסדירים בלבד, ובתוך זמן זה הגיעו אבדותיהם ל-70 אחוזים. המצרים נאחזו לכל אורך הגדה המזרחית של התעלה

בשלב זה), ולא זו בלבד אלא שבנסיגתם החפוזה השאירו מאחור כ-900 טנקים ומאות רבות של רכב קרבי משוריין, קני חת"ם וטונות של ציוד שנפלו שלל בידי צה"ל. מ-9 באוקטובר ריכו גם חיל האוויר מאמץ כנגד סוריה והחל תוקף מטרות אסטרטגיות כמו המטכ"ל בדמשק, תחנות כוח ומתקני אנרגיה. ארגוני המחבלים ניסו להצטרף ללחימה באמצעות חדירות מגבול לבנון, אולם את הניסיונות האלה סיכלה החטיבה המרחבית "מירון" בגבול זה, ועד סוף המלחמה הצליחו להטריד בירי מטל"רים בלבד.

בזירת סיני ניסו המצרים לפתח את מתקפתם מזרחה, אולם לא הצליחו להתקדם מעבר ל"כביש החת"ם" בשום גזרה. ב-9 באוקטובר תקפה אוגדה 143 בנסותה לשפר עמדות, אולם בהצלחה שלא עלתה על הצלחתה של אוגדה 162 ביום הקודם ובאבדה 50 טנקים. המצרים ניסו לפתח את מתקפתם גם דרומה לאורך החוף המזרחי של מפרץ סואץ אל עבר ראס סודר, אולם איבדו מסוקים וכוחות קומנדו רבים בניסיון זה, והתקדמותם הקרקעית נבלמה אף היא בקלות יחסית.

טיל קרקע-אוויר מסוג S.A.-2 על מתקן שיגור

ב-10 באוקטובר מונה רב-אלוף חיים בר-לב (הרמטכ"ל הקודם וכעת שר בממשלה) למפקד חזית הדרום וניתנו לו סמכויות מיוחדות כדי לארגן מחדש ולשדרג את הפיקוד והשליטה בחזית מורכבת זו. בחמשת ימי המלחמה הראשונים לא אירעו כל הפרות סדר או פיגועים משמעותיים מצד תושבי יהודה שומרון ורצועת עזה הערביים. בשלב זה נמנעה ירדן מכל פעילות עוינת, וגשרי הירדן נותרו פתוחים. המגננה ומתקפות-הנגד הפיקודיות בחמשת ימי הלחימה הראשונים עלו לצה"ל במחצית מאבדותיו במלחמה בנפש, באמצעי לחימה ובציוד. לשיעור אבדות גבוה זה הייתה השפעה רבה בהמשך ובמעבר למתקפה בשתי הזירות.

זה הגיעו לחזית ובעוצמה של מאות טנקים - יצאה אל הפועל בקול ענות חלושה בידי אוגדתו של האלוף אברהם אדן (ברן). גם אוגדה זו לא תקפה במאמץ אוגדתי ואף לא חטיבתי, אלא בהתקפות גדוד טנקים יחידות, בלי סיוע אווירי, ארטילרי או של חיל רגלים. אוגדה 143 נשלחה דרומה בטרם עת, כשסבר אלוף הפיקוד כי אוגדה 162 מצליחה במשימתה; אך כשגבר הלחץ המצרי, הוחזרה אוגדת שרון בחופזה וכמעט שלא נכנסה לקרב. ההתקפה שביצע בפועל גדוד טנקים אחד (19 מחטיבה 204), בעוצמה של 24 טנקים בלבד בגזרת גשר הפירדאן, הצליחה גם כך להגיע לגדת התעלה והמצרים החלו לסגת בהמוניהם; אלא שהצלחה זו לא נוצלה - המצרים התעשתו והגדוד נחלץ בקושי לאחור בעודו מצליח לחלץ את לוחמי מעוז "חיזיון". אירוע זה ממחיש איזו תפנית הייתה יכולה לחול בזירת הדרום אילו בוצעה מתקפת-הנגד עם כוח גדול יותר - שהיה זמין.

כישלון מתקפת-הנגד בפיקוד הדרום הצמיחה את החלטת הפיקוד העליון לעבור למגננה בזירת סיני על בסיס "כביש החת"ם (חיל התותחנים)" ולרכז את המאמץ העיקרי של צה"ל למתקפה בזירה הסורית. להחלטה זו קדם דיון מקיף בקבינט בבוקר 9 בחודש, כשהוצגה לפני ראש הממשלה בקשת מערכת הביטחון לתקוף מטרות אסטרטגיות בסוריה ובכללן בבירה דמשק. ראש הממשלה הסתייגה מהפצצת בירת סוריה בסברה שצעד כזה עלול להזיק ליחסי ישראל עם ארצות-הברית שהסכימה ביממה האחרונה לספק לישראל מטוסי קרב במקום אלה שאבדו. אולם משהוסבר לה כי צעד זה עשוי לקצר את המלחמה וכי סוריה כבר תקפה מטרות אזרחיות בישראל באמצעות טילי פרוג שנחתו במגדל העמק, הסכימה לאשר את המלצת הצבא בגיבוי שר הביטחון, על תנאי שיובהרו לאמריקנים השיקולים לצעד זה - לקצר את המלחמה ולמנוע את הצטרפות ירדן ועיראק אליה.

אוגדות 146 ו-210 המשיכו במתקפת-הנגד בפיקוד הצפון כדי להשיב את המצב לקדמותו (ערב המתקפה הסורית) וכדי לבטל כל הישג קרקעי של האויב. בה בעת הדפה אוגדה 36 את התקפות הסורים הנשנות בגזרת צפון הרמה בקרב המכונה "קרב עמק הבכא". עד לערב 10 באוקטובר הצליחו כוחות צה"ל לכבוש מחדש את כל רמת הגולן, והסורים המובסים נסוגו אל מערכיהם המקוריים ממזרח לקו הפסקת האש של מלחמת ששת הימים, שמהם יצאו למתקפה ב-6 באוקטובר. הסורים לא השיגו דבר (מלבד החרמון

שלב ב: ריכוז מאמץ למתקפה על סוריה -

11-14 באוקטובר

תחילת מעורבותן הממשית של המעצמות הגדולות במלחמה הייתה ב-10 באוקטובר, בהציען "הקפאת המצב", הפסקת אש במקום שהכוחות נמצאים בו. אולם את ההצעה הזאת דחו הן סוריה ומצרים הן ישראל. הפיקוד העליון של צה"ל החליט לצאת למתקפה בזירה הסורית בהניחו שנותרו יומיים-שלושה בלבד עד לכפיית הפסקת אש על הצדדים הלוחמים. ב-10 בחודש כונסו לראשונה, בלשכת ראש הממשלה, שני הפורומים העליונים לקבלת החלטות - הקבינט והמטה המצומצם של הרמטכ"ל - כדי להכריע אם ריכוז המאמץ של צה"ל יהיה בזירה הסורית. לאחר שמיעת דעות המשתתפים מי "בעד" ומי "נגד" ועל רקע הצעת שר החוץ האמריקני קיסינג'ור להפסקת אש, סיכמה

סוריה לבקש הפסקת אש. המאמצים העיקריים באוויר ובים כוונו אף הם לעבר סוריה, בעת התמקדות בתקיפת מטרות אסטרטגיות שיתרמו להשגת ההכרעה בזירה זו.

בבוקר 11 באוקטובר החלה אוגדה 36 בהבקעת רצועת ההגנה הסורית בצפון הגולן, לאחר הכנה אווירית וארטילרית אינטנסיבית. האוגדה בפיקודו של רפאל איתן הצליחה להשיג הבקעה בקלות יחסית (הרוג אחד בלבד) ופרצה למרחב מזרעת בית ג'אן-חאלס; כך המשיכה להתקדם מזרחה ובה בעת הפנתה כוחות דרומה בכוננת איום על אגפם ועל עורפם של הכוחות הסוריים שהגנו על ציר קוניטרה-דמשק; אוגדה 210 בפיקודו של דן לנר שהייתה אמורה להבקיע לאורך ציר קוניטרה-דמשק (הציר העיקרי בזירה) הוטלה לקרב בטרם עת, קודם שהותירה הבקעת אוגדה 36 את רישומה על הכוחות הסוריים לאורך הכביש.

התוצאה הייתה התקפה חזיתית ישירה על כוחות מבוצרים סוריים, שעלתה בקורבנות רבים בטרם צלחה. בלילה שוב התארגנו שתי האוגדות, לפני הפריצה מתוך רצועת ההגנה הסורית החזיתית, ותוגברו, ולמחרת פרצו החוצה והחלו מתקדמות לעבר דמשק. בהתקרבת לתל שמס ולכנכר, בשעות אחר הצהריים של 12 באוקטובר, הותקפה אוגדה 210 באגפה הדרומי בידי צוות גדודי משוריין - חלוץ חיל המשלוח העיראקי. התקפה אגפית זו, שניחתה בהפתעה ובאי-ודאות מבחינת העוצמה התוקפת, עצרה באחת את ההתקדמות הפיקודית לכיוון דמשק, וכוחות האוגדה ועוד גדוד מאוגדה 36 פנו דרומה להתעסק בכוח האויב החדש.

במקום להקצות כוח גדודי שיעסיק את הצג"ם העיראקי, נעצרה ההתקדמות הישראלית כולה; הכוחות נסוגו כעשרה ק"מ ונערכו למארב, אולם אף שנכנסו הכוחות

העיראקיים בליל 12-13 למארב זה היו אבודתיהם מזעריות. למחרת, חזרה אוגדת לנר לעמדותיה מתל מסחורה עד תל מרעי ובכך נקבע סופית גבול ההתקדמות הישראלית מזרחה. באותו הלילה כבשו צנחנים מאוגדה 36 בפעולה רגלית את תל שמס הצופה על סעסע, ותותחי 175 מ"מ ארוכי טווח הפגינו את שדה התעופה אל-מאזה שבפרברי דמשק.

ב-14 באוקטובר עצרו כוחות פיקוד הצפון התוקפים את הזירה הסורית כ-40 ק"מ מדמשק. עייפות הלוחמים מלחימה אינטנסיבית למעלה משבוע וההיתקלות בחילות המשלוח העיראקי והירדני אחרי 12 בחודש, שכוונו לסתימת הפרצה שנוצרה בחזית הסורית, גרמו לבלימת התקדמות צה"ל. בשלב זה של המלחמה נהפכה מעורבות ברית-המועצות וארצות-הברית לגורם משפיע הן בהספקת אמצעי לחימה וציוד הן בניסיונות להביא לידי הפסקת אש.

רא"ל (מיל) חיים בר-לב במטה פיקוד צפון עם אלוף הפיקוד יצחק חופי

ראש הממשלה את הדיון רב-המשתתפים במתן הנחיות ברורות לצה"ל לאמור: "מאשרים לצה"ל לבצע מחר בסוריה מאמץ התקפי מרוכז, לרסק עוצבות צבא ולהשיג הכרעה המשתקת את הפעילות הצבאית הסורית. המתקפה מכוונת להשיג הישג של שטח מעבר לקו הפסקת האש ולשיפור עמדותינו לתכלית של מיקוח מדיני..."

העדפת המתקפה בחזית הסורית באה גם בהתחשב בכך שבחזית המצרית לא ניתן להשיג הישגים מכריעים בזמן קצר, אפילו במחיר יקר. לעומת זאת קיים סיכוי להביס את הסורים, ואולי אף להוציאם מכלל לחימה. כמו כן הכוונה כי המהלך בחזית הסורית ישפיע על הירדנים לא להיכנס למערכה, או להסתפק בהשתתפות מוגבלת ביותר בטריטוריה הסורית בלבד."

מטרת המתקפה הייתה להגיע לטווח ארטילריה מדמשק ולאיים על הבירה הסורית, מצב שיאלץ את נשיא

מעורבות המעצמות

ב-10 באוקטובר החלה ברית-המועצות להפעיל רכבת-אוויר (יום) רחבת היקף לסוריה, וב-11 בחודש - למצרים. חמישה ימים לאחר פינוין החפוז של משפחות היועצים מהמזרח התיכון, שוב הייתה ברית-המועצות שקועה עד צוואר במאבק האזורי. הזעקות הסוריות לעזרה לאחר תבוסת מתקפתם ברמת הגולן וההבקעה הישראלית לעבר דמשק הניעו את הסובייטים להיכנס בעובי הקורה הן במישור המעשי של הספקה מיידית של אמצעי לחימה חיוניים שאבדו במתקפה כמו טנקים וטילי ק/א הן במישור הדיפלומטי. מצד אחד, בתחום הדיפלומטי הם חתרו לכך

שמועצת הביטחון תכפה הפסקת אש כל עוד מחזיקים הערבים בהישגים טריטוריאליים כלשהם, ומצד אחר עודדו (וזירו) את העיראקים לשלוח כוחות רבים ככל האפשר לחזית הגולן, ואת המצרים - לתקוף בעוצמה את כוחות צה"ל בסיוני כדי להקל את הלחץ מעל הסורים במבואות דמשק. ארצות-הברית שגם היא (כמו ישראל) ציפתה להכרעה ישראלית מהירה של המלחמה, נענתה תחילה ליוזמת הפסקת-האש הסובייטית והאמינה שהיא תתרחש

בתנאים עדיפים לישראל. אולם ארצות-הברית ראתה ברכבת האווירית הסובייטית מעבר קו אדום באיזון הבין-מעצמתי ועל כן החלה לתכנן אף היא רכבת אווירית משלה - היה שהפסקת האש לא תיכנס לתוקפה.

המענה "החיובי" של ישראל ליוזמת הפסקת האש

ב-12 באוקטובר אחר הצהריים הבהירה ממשלת ישראל לשר החוץ האמריקני הנרי קיסינג'ר כי אינה מתנגדת לתרחיש (שהוא הציג קודם לכן) ולפיו תציע בריטניה למחרת (ב-13 בחודש) למועצת הביטחון להחליט על

הפסקת אש והקפאת המצב. לאסטרטגיה ישראלית זו קדמו דיונים ארוכים ביממה שקדמה לכך בפורומים השונים של הפיקוד העליון. הרמטכ"ל שאף לכפות הפסקת אש על ידי מעבר מידי למתקפה בזירה המצרית שתיעשה בצליחת התעלה והעברת המלחמה לשטח האויב. מפקד החזית רב-אלוף חיים בר-לב ומפקד חיל האוויר צדדו אף הם בכך, ואילו סגן הרמטכ"ל האלוף ישראל טל העדיף לשחוק את השריון המצרי ממזרח לתעלה. ראש הממשלה לא רוותה נחת מהניסיון לכרוך נושא מדיני וצבאי (הפסקת אש וצליחת התעלה) בשיקולי הרמטכ"ל. היא ושרי הקבינט ניסו להבין מדוע לא ניתן להפריד בין שתי הסוגיות ולא

צנטוריונים של צה"ל עולים לרמת הגולן

לתלותן זו בזו. אולם המודיעין הצליח להשיג מידע שהמצרים עומדים להעביר את כוחותיהם המשוריינים ולתקוף את כוחות צה"ל ממזרח לתעלה, ובכך למעשה נסתיים הדיון. הממשלה (הפעם במליאתה) אישרה לצה"ל לבצע את מבצע הצליחה וביסוד החלטה זו עמדה המטרה להכריע את הצבא המצרי הכרעה צבאית ולא הפסקת אש.

המסר האמור - שישראל אינה מתנגדת לתרחיש - הועבר לקיסינג'ר (שהופתע ביותר), מתוך הערכה סבירה שהמצרים לא יסכימו להפסקת אש, ואילו צה"ל - לאחר שישימד את השריון המצרי בקרב הגנה - יעבור למתקפה ויצלח את התעלה.

בקשת ארצות-הברית מבריטניה להעלות הצעה במועצת הביטחון להקפאת המצב במזרח התיכון הולכה לניסיון בריטי לתאם הצעה זו עם מצרים - האמריקנים הודיעו לבריטים כי ישראל נאותה להסכים ועודדו את ישראל להרחיב את הישגיהם בזירה הסורית. אולם נשיא מצרים אנואר אל-סאדאת, שיכור מהצלחותיו הראשוניות, סירב לעצור את צבאו "בעיצומה של המתקפה". יש לציין: כשם שהופתע צה"ל בפרוץ המלחמה, כמוהו הופתע מפקדו העליון של הצבא המצרי (סאדאת) מהקלות של צליחת התעלה ומיכולת צבאו להחזיק בהישגיו ממזרח לסואץ. נראה לו שנוצר בסיס מספיק כדי לפתח מתקפה משוריית לעומק סיני - קו המעברים - שגם תצליח למשוך כוחות

שנתאפשר לה להשתמש במצבורים של מלחמת וייטנאם שנסתיימה בשנה זו.

המתקפה המשוריית המצרית ב-14 באוקטובר ושביירתה

ארבעת הימים שבין 10 ל-14 באוקטובר עברו על הכוחות בפיקוד הדרום בהתארגנות, בהתחזקות ובבלימת ניסיונות מצריים פה ושם לשפר את אחיזתם ממזרח לתעלה. ב-13 באוקטובר היו באוגדה 252 חילופי מפקדים כשמפקדה, האלוף אלברט מנדלר, נפל בקרב ובמקומו מונה האלוף קלמן מגן. הצבא המצרי החל לרכז כוחות מעבר לתעלה מזרחה בליל 11-12 ובליל 12-13 בחודש, כדי לפתוח במתקפה משוריית שנועדה לכבוש את כל מערב סיני עד לקו טסה -

ביר-גפגפה - מיצרי הגידי והמיתלה, ולהשמיד את כוחות צה"ל בגזרה. מגמה זו אמנם הייתה שנויה במחלוקת בפיקוד העליון המצרי, אולם דעתם של הנשיא ושר המלחמה איסמעיל עלי גברו על נימוקיו של הרמטכ"ל שאזלי שהתנגד למתקפה, וההוראה שוגרה לכוחות.

תחילה היו אמורות הארמיות ה-2 וה-3 המצריות לתקוף ב-13 בחודש, אולם הקושי לרכז את הכוחות ממזרח לתעלה אילצם לדחות את המתקפה ביום אחד והיא יצאה אל הפועל רק למחרת ב-14 בחודש. הישגי מתקפה זו נועדו לאפשר למצרים להשיג

יתרון מכריע הן ביחסי עוצמה מול צה"ל הן במרחב כבוש, עד שצה"ל לא יוכל להשמיט מידם הישגים אלו אחרי שיכריע את הסורים וירכז את כוחותיו בדרום. בבוקר 14 באוקטובר פתחו המצרים במתקפה, במקביל לאורך החזית כולה. החטיבות המצריות התוקפות שיצאו באופן זמני מ"מטריית" הטק"א נהפכו ל"טרף" קל יחסית לתקיפות חיל האוויר ונתקלו בכוחות צה"ל שהיו ערוכים מראש בעמדות שולטות. המתקפה המצרית נבלמה בכל הגזרות בספגה אבדות רבות. ביום זה אבדו למצרים למעלה מ-250 טנקים ואילו אבדות צה"ל היו מזעריות ביותר. לראשונה מאז פרצה המלחמה הטו תוצאות הלחימה ביום זה את הכף של מאזן העוצמה לטובת צה"ל, ונוצרו התנאים לצליחת התעלה ומעבר למתקפה.

המפקד העליון של צבא מצרים, הנשיא סאדאת (צופה) עם הרמטכ"ל שאזלי (ממין) ושר המלחמה כמאל חסן עלי בעת ביקורם בבונקר בקו הביצורים המצריים בתעלה

ישראליים מהחזית הסורית. הוא לא רצה לאפשר לישראל להפסיק את המלחמה בעוד הצבא המצרי צועד מהצלחה להצלחה.

רכבת האוויר של ארצות-הברית

ב-14 באוקטובר נחת בנמל התעופה בלוד מטוס אמריקני ראשון של הרכבת האווירית לאחר שטס 23,000 ק"מ ובבטנו ציוד חיוני. זו הייתה תגובה אמריקנית ישירה לרכבת האווירית הסובייטית ולסירובו של סאדאת להפסיק את האש. מרגע זה ועד לסיום המלחמה נערך מירוץ צמוד בין האמריקנים לסובייטים, בהטסת אמצעי לחימה וציוד לצדדים הלוחמים במזרח התיכון. תחמושת, חלפים, אמצעי לחימה חדישים וציוד רב ומגוון כללה הרכבת האווירית האמריקנית

שלב ג: מאמץ עיקרי צה"ל למתקפה בחזית הדרום ולמגננה בסוריה - 15-24 באוקטובר

1) צליחת תעלת סואץ - 15-18 באוקטובר

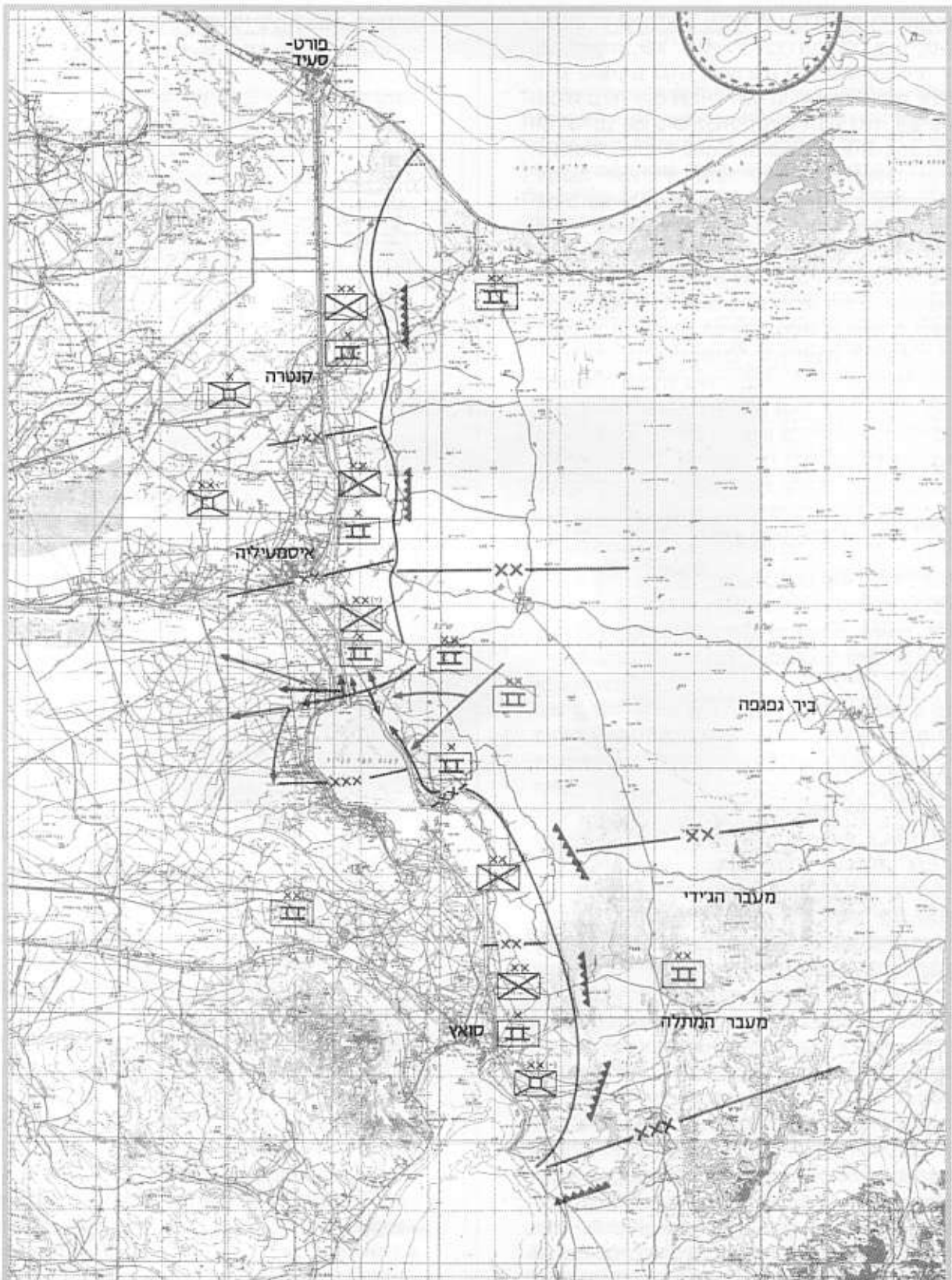
ב-12 באוקטובר נערכה בפיקוד העליון סדרת דיונים. הנושאים העיקריים היו הכרעה מהירה של המלחמה שתיכפה הפסקת אש על מצרים וסוריה באמצעות מתקפת צליחה בדרום. אחת מהנחות היסוד בתפישת הלחימה של צה"ל לפני המלחמה הייתה כי המלחמה בזירה המצרית תוכרע באמצעות צליחת התעלה ומתקפה שתעביר את המלחמה לשטח האויב. כדי לאפשר מבצע צליחה מסוג זה הושקעו משאבים רבים ונבנה מערך שלם בחיל ההנדסה ובשריון - אפילו על חשבון השקעה בביצורים ובמכשולים. בתרגילי הצליחה ערב המלחמה נעשתה הצליחה כאשר הגדה המזרחית בידונו, אולם גם לאחר ההיאחזות המצרית במזרח התעלה בימי המלחמה הראשונים העריך צה"ל שצליחה מערבה וכיתור הכוחות המצריים יאלצו לסגת ולוותר על הישגיהם ההתחלתיים. בדיוני ה-12 בחודש התחבטו בשאלה אם מבצע הצליחה אכן יגרום להפסקת אש, ושמא אי אפשר לכרוך את נושאי הצליחה והפסקת האש אלו באלו. מידע על העברת כוחות השריון המצריים את התעלה מזרחה לצורך מתקפה הביא לידי ההחלטה לצלוח לאחר בלימת מתקפה זו. ואכן, יממה לאחר בלימת המתקפה המצרית החל צה"ל במבצע "אבירי לב" - הלוא הוא מבצע הצליחה. רב-אלוף חיים בר-לב, מפקד חזית הדרום, ייעד את אוגדה 143 של אריאל שרון לכבוש ראש גשר, לפתוח את הצירים אליו ולאבטחם ובהמשך להרחיב את השטח הכבוש צפונה משני עברי התעלה. ואילו את אוגדה 162 של אברהם אדן - לעבור דרך אוגדת שרון ולכתר את הארמיה ה-3 בכיוון דרום. התכנית באוגדה 143 הועידה לחטיבת השריון 14 (מוגברת) את התפקיד לפתוח את הצירים לתעלה ולאבטחם; לחטיבת הצנחנים של דני מט - לצלוח ולתפוס ראש גשר בצדה המערבי של התעלה; ולחטיבת השריון 421 (בפיקודו של אל"ם חיים ארז) - לעבור דרך ראש הגשר של הצנחנים ולפרוץ ממנו לעומק השטח המצרי. בליל 15-16 באוקטובר החל מבצע הצליחה וחטיבת הצנחנים עברה את התעלה בסירות גומי ותפסה ראש גשר בגדה המערבית בלא התנגדות משמעותית. אולם צירי התחזוקה מאחוריהם, שנועדו לתנועת חלקי הגשרים לתעלה ותספוקת חיונית, עברו בחלקם בפאתי מערכים מצריים ממזרח לתעלה הרווים נשק נ"ט וארטילריה והיה קושי רב לכבשם ולמנוע את שליטתם בצירים. חטיבה 14 נשאה בעיקר הנטל של לחימה חזיתית קשה זו להרחבת מסדרון התנועה בהצלחה חלקית - היא הצליחה לרתק את המצרים למערכיהם אך לא לכבשם. ריתוק זה אפשר לחטיבה 421 להגיע לגדת התעלה באזור הצליחה מדרום ולהעביר גדוד טנקים

(בפיקודו של סא"ל גיורא לב) בדוברות גילואה לגדה המערבית של התעלה בבוקר 16 באוקטובר. גדוד הטנקים בגדה המערבית יצא לפשיטה משוריינת ממערב לחיץ החקלאי, ובדרכו השמיד כוחות מצריים עורפיים, בסיסים לטיילי ק/א ומפקדות. פשיטה זו שנמשכה מרבית שעות היום גרמה להבקעת מערכי ההגנה האווירית המצריים ממערב לתעלה וסייעה לחיל האוויר להשיג עליונות אווירית מעל אזור הצליחה. מערך הפיקוד והשליטה המצרי עדיין לא קלט את הצליחה הישראלית והמשיך במהלך היום לרכז את מאמציו ממזרח לתעלה כדי לנתק את המסדרון שדרכו המשיך צה"ל בהזרמת כוחות לקו המים. והתוצאה - הקרבות המרכזיים המשיכו להתנהל ממזרח לתעלה. ביום זה, 16 באוקטובר, התייצבה לראשונה ראש הממשלה הגברת גולדה מאיר לפני הכנסת לדווח על התפתחות המלחמה. העיתוי נבחר בקפידה: כאשר היו כוחות צה"ל במרחק 40 ק"מ מדמשק וכשפעלו בצדה המערבי של תעלת סואץ, אז הושלם למעשה המהפך במלחמה - ממצב של מתקפת אויב דו-חזיתית בהפתעה מוחלטת למתקפה של צה"ל מעבר לקווי הפסקת האש של "ששת הימים". להלן קטע מדבריה:

"אדוני היושב ראש, חברי הכנסת. מאז יום הכיפורים, זה 11 ימים, הננו עומדים במלחמה אכזרית. המלחמה נכפתה עלינו בשתי חזיתות בעת ובעונה אחת. ניטשו קרבות עזים ובהם נתגלה צבא הגנה לישראל במלוא עוזו ועוצמתו.

האויב בחר לבצע את התקפתו ביום הכיפורים מתוך בורות ורשעות כאחד. הוא בחר ביום זה בידעו שכה רבים מישראל שרויים בתפילה בבתי כנסת, באשר זהו היום הקדוש ביותר לעם היהודי. משום בורות לא ידע האויב שאצל היהודים פיקוח נפש דוחה הכול. לא נשכח את החיזיון המופלא והמרגש, כאשר אלפי בחורים יוצאים בשקט מבתי הכנסת, עטופים בטליתותיהם, וכעבור שעה קלה, תרמילי חיילים על כתפם, הם יוצאים אל יחידותיהם בחזיתות מלווים בתפילה לשלום כל לוחמינו ובאמונה עמוקה בניצחון צבא הגנה לישראל ובעתידו של העם היהודי. לוחמינו נלחמו כאריות. המתקפה הנפשעת נבלמה. על האויב הונחתו מכות כבדות, אך המלחמה עודנה בעיצומה. אין יום ללא קרבות, וכל חייל מישראל הנופל בקרב, יקר לא רק למשפחתו אלא לכולנו, והמאמץ להכריע את האויב רצוף אבדות יקרות.

חברי הכנסת, לא אבוא עתה לתאר במפורט את המצב בשדות המערכה ובחזיתות. אגיד רק זאת: בחזית הסורית גברנו על התוקפים, הדפנו אותם אל מעבר לקווי הפסקת האש. הצבא הסורי הוכה קשות וכוחותינו עברו אל מעבר לקווי הפסקת האש. דיוויזיה עיראקית שהשתלבה במלחמה נפגעה קשות מידי כוחותינו. צה"ל פגע בתשתית האסטרטגית של סוריה. אך המלחמה בחזית הסורית טרם נשלמה.

הצליחה בדרום והמשך הפעילות בגדה המערבית - 15-18 באוקטובר 1973

למערב התעלה - על אף הפעילות המצרית שהצליחה רק להאט במקצת את עבודות הגישור. בליל 17-18 בחודש צלחה אוגדת אדן את התעלה בעברה דרך אוגדת שרון (עם חטיבת שריון מאוגדת שרון). בבוקר 18 בחודש כבר היו הכוחות משתי האוגדות הצולחות בעוצמה ניכרת ממערב לתעלה והחלו מתקדמים למעמקי השטח המצרי בהיתקלם בהתנגדות בינונית. באותו היום נפרס גם גשר הגלילים והמעבר למערב התעלה אובטח סופית.

בשלושת הימים שהוכרעה בהם מערכת הצליחה קיימו הסובייטים פעילות מדינית אינטנסיבית. ב-16 באוקטובר בא למצרים קוסיגין, ראש ממשלת ברית-המועצות, וניסה לשכנע את סאדאת להסכים להפסקת אש בטרם ייהפכו הישגים הישראליים ממערב לתעלה למשמעותיים. אולם הנשיא המצרי שלא היה ער למבצע הצליחה של צה"ל לא אבה לשמוע. ב-19 באוקטובר חזר קוסיגין מאוכזב לארצו. רק ב-20 באוקטובר, כשנתברר לסאדאת גודל ההישג

בחזית הדרום המלחמה במלוא תוקפה. לאחר קרבות הבלימה נחלו כוחותינו הישגים גדולים בקרבות הגנה. שלשום ניטשו קרבות כבדים של שריון בשריון ותנופת המתקפה המצרית נבלמה. הסימונים מלמדים, כי יוזמת האויב הוגבלה. בשעה זאת, כשהננו מכוונסים בשיבת הכנסת, פועל כוח של צה"ל גם בעבר המערבי של התעלה. ודאי לא תצפו לתיאור מפורט של המהלכים והתכניות של צה"ל, ולא אוסיף דברים על משמעותם של הישגינו בעוד הקרבות בעיצומם. ברכת העם שלוחה לצבא הגנה לישראל, חייליו ומפקדיו. אנשינו נלחמו ונלחמים בחירוף נפש. לחימה כזו אפשר להבין רק אם זוכרים את טבעו ותכונותיו של הנוער שלנו, רק אם מבינים כי אנשינו מודעים לשליחותם בהיסטוריה היהודית כממשיכי מורשת הגבורה של הדורות וכמגנים על ביתם, על נפש יקיריהם ועל קיום עמם ומדינתם".

יחידות השריון שלחמו לכיבוש המערכים המצריים השולטים על צירי "טרטור" ו"עכביש" המובילים לאזור

הצליחה קיבלו סיוע מחטיבה 35 (הצנחנים) שפתחה בהתקפה לילית בליל 16-17 בחודש באמצעות גדוד 890, בעיקר בקרב שכונה לימים "הקרב על החווה הסינית". זו הייתה התקפה לילית משולבת (שריון-חי"ר) על יעדים מבוצרים, שבוצעה בחופזה ובדבקות עילאית במשימה. בהתקפה זו ספגו כוחות צה"ל אבדות רבות, אולם בחיפוי התקפה זו נגררו חלקי גשר היוניפלוט לתעלה ובבוקר 17 בחודש החלה הרכבת.

ב-17 באוקטובר, למעלה מיממה מאז החלה הצליחה, החלו המצרים להגיב בנסותם לנתק את הכוחות הצולחים משני עברי התעלה, בעודם מאלתרים כוחות משימה ומרכזים חלקי יחידות מכל הבא ליד. בו בזמן החלו בהפצצות אוויריות, ירי טילי קרקע/קרקע וארטילריה אינטנסיבית על אזור הצליחה ובניסיונות נואשים לתקוף-נגד. אולם במהלך יום זה

(17 באוקטובר) פעלו שתי אוגדות צה"ל - של שרון ושל ברן - בשיתוף פעולה מלא, לחמו משני עברי התעלה באבטחון את בניית הגשרים ובהשמידן את הכוחות המצריים התוקפים-נגד. יש לציין את השיתוף המוצלח בין כוחות משתי האוגדות במארב לחטיבה 25 המצרית שתקפה-נגד את אזור הצליחה מדרום - ממזרח לתעלה. במארב זה שימש כוח מאוגדת שרון כוח בולם לשעות מספר, עד שהלמו כוחות מאוגדת אדן באגף חטיבת השריון המצרית והשמידוה.

האגף הצפוני של מסדרון התנועה הישראלי אובטח היטב ביום זה ובשעות אחר הצהריים הושלם הגשר

לוחמים עולים על סירת גומי לקראת צליחת התעלה

הצה"לי ואי-יכולתה של מערכת הביטחון המצרית לעמוד בפרץ, נענה לפנייתו של מזכיר המפלגה הקומוניסטית הסובייטית ברז'נייב והסכים שהסובייטים יפעלו להפסקת אש מיידית. החלטה מצרית זו לא תואמה עם סוריה וגרמה אחר כך להערכת היחסים בין שתי המדינות. במצב שנוצר ממערב לתעלה ביקש הרמטכ"ל המצרי שאזלי להסיג את הכוחות המצריים ממזרח התעלה ולהקים רצועת הגנה חדשה במבואות קהיר, אולם הנשיא סאדאת התנגד בכל תוקף לצעד זה. בדיעבד, צעד צבאי שגוי זה השתלם למצרים מבחינה מדינית, מכיוון שנעשה לקלף חשוב בשיחות על הפסקת האש בסיום המלחמה.

לתעלה לכיוון איסמעילייה והחיץ
החקלאי איסמעילייה-קהיר.

המצרים החלו לרכז כוחות מכל רחבי
החזית כדי למנוע את התקדמות
צה"ל, והמשיכו להפציץ את אזור
הצליחה והגשרים, אולם פעילותה
של אוגדת שרון הפכה מאמץ זה
לקלוש ככל שעבר הזמן. לאחר
הלחימה הממושכת ניכר ביחידות
צה"ל ובעיקר בקרב חיילי הרגלים
מחסור במשאבים למיניהם. המטכ"ל
ומפקדת החזית עשו מאמץ ממוקד
לספק משאבים אלו לכוחות במערב
התעלה שהלכו והתרחקו מבסיסי
התחזוקה שלהם.

פריצת כוחות צה"ל מראש הגשר
מערבה אל עבר מרחב העורף המצרי

נהפך לזרז של פעילות דיפלומטית מואצת בצד הערבי.
ההבנות בין מצרים לברית-המועצות בדבר הצורך
בהפסקת אש מיידית נתנו לסובייטים אור ירוק לשיחות
בהולות עם ארצות-הברית, שהתבטאו בהזמנתו של
שר החוץ האמריקני הנרי קיסינג'ר למוסקבה. ביומיים
של שיחות אינטנסיביות ובלא ידיעת ישראל, הסכימו
המעצמות הגדולות לכפות על הצדדים הפסקת אש
מיידית. תוצאות הסכמה זו נראו בתוך 12 שעות,
כשפרסמה מועצת הביטחון של האו"ם את החלטה
338 ולפיה תופסק האש מיד במזרח התיכון, וישראל
ומדינות ערב יחלו בשיחות שלום בחסות
סובייטית-אמריקנית. נראה כי גורמים חיצוניים עומדים
להשמיט מידי ישראל את הניצחון במלחמה לאחר
שכבר היה כמטחווי יד.

ישראל נדרשה להפסיק את הלחימה ב-22 באוקטובר.
קיסינג'ר הבין ששכנוע ישראל להסכים להחלטה זו
בזמן התפתחות מוצלחת של המתקפה ממערב לתעלה
מצריכה מאמץ מיוחד ועל כן טס מיד לישראל ממוסקבה
עוד לפני חזרתו לארצות-הברית. לאחר שכנועיו
והפצרותיו הסכימה ישראל; נשיא מצרים סאדאת
המשיך לשחק את המשחק עד לרגע האחרון, אולם
בדקה ה-90 הסכים להחלטה (שהוא היה מיוזמיה
מלכתחילה על מנת להינצל מתבוסה); אולם סוריה
שלא שותפה במהלכים המצריים-סובייטיים לשביעות
רצונה לא הסכימה להיענות להחלטת מועצת הביטחון.

טור שריון של צה"ל נערך לקראת כניסה לעיר סואץ

מגננה בזירה הסורית

ב-16 באוקטובר הנחיתו צבאות סוריה, עיראק וירדן
מתקפה על כוחות צה"ל במובלעת בגולן הסורי. מתקפה
זו לא הייתה מתואמת והונחתה לשיעורין בידי הכוחות
מהצבאות השונים, מצב שהקל על כוחות צה"ל להדפה.
מערכי צה"ל שנשענו על התלים השולטים בגולן כמו
מסחרה, אל-מל, ענתר ועליקה אפשרו תמרון כוחות
שריון ביניהם והשמדת כוחות אויב תוקפים. שלושת
צבאות ערב בזירה זו המשיכו לאסוף כוח בעודם
מתכווננים למתקפה משולבת. בינתיים נסוגו הכוחות
התוקפים לשטחי ההיערכות שלהם. צה"ל עסק
בהתבצרות ושיפור עמדות.

(2) 19-22 באוקטובר: פיתוח המתקפה ממערב לתעלה

לאחר צליחת התעלה והחיץ החקלאי הצמוד אליה
ממערב, התפרסו שלוש האוגדות הצולחות (בינתיים
הועברה גם אוגדה 252) כמניפה במישורים הפתוחים:
אוגדה 162 של ברן פנתה דרומה לעבר ג'בל ג'ניפה
ומגמתה לכתר את הארמיה המצרית ה-3; אוגדה 252
בפיקוד קלמן מגן נעה מערבה לכיוון קהיר, לאבטח
את האגף המערבי ולבלום כל ניסיון מצרי לתקוף
מכיוון זה; ואוגדה 143 בפיקוד אריאל שרון המשיכה
להרחיב את ראש הגשר צפונה, הפעם בעיקר ממערב

מטוסי קרב לאמנעה ובידוד של גזרת הפעולה; מסוקים להטסת חטיבת צנחנים לחרמון הסורי, לפינוי ולהספקה. מבחינה קרקעית זה היה מבצע דו-חטיבתי: חטיבת הצנחנים בפיקודו של חיים נדל הונחתה בחרמון הסורי ותקפה את המערך הסורי מהעורף, ואילו חטיבת גולני בפיקודו של אמיר דרורי תקפה ממרגלות החרמון לעבר המוצב הישראלי. במהלך יום 22 בחודש הושלם המבצע לאחר קרב קשה של חטיבת גולני וההישג הסורי האחרון במלחמה היה כלא היה.

3) השלמת כיתור הארמיה ה-3 וסיום המלחמה

לקראת 22 ו-23 באוקטובר תכננו הצבא הסורי וחילות המשלוח הערביים מתקפת-נגד שלישית, אולם זו לא יצאה אל הפועל מכמה סיבות ובהן השפעת כישלון מתקפות-הנגד הקודמות והמאמצים הבין-לאומיים להפסקת אש.

בדרום נמשכו כאמור ההיתקלויות בין יחידות מצריות ליחידות צה"ל, והאש לא פסקה למעשה. עקב כך אישרה הממשלה לצה"ל להמשיך להילחם ולהשלים את משימותיו. במהלך יום 23 בחודש המשיכו אוגדות 162 ו-252 את תמרון האיגוף ממערב לתעלה בכיוון דרום והשלימו את כיתור הארמיה ה-3. בערב הגיעו כוחות צה"ל לעיר סואץ ובלילה השתלטה אוגדה 252 על מעגן ע'דביה שבמפרץ סואץ. אוגדה 143 כבשה את פאתי איסמעילייה והתייצבה על המעברים שבחיץ החקלאי הנמשך מערבה לכיוון קהיר. בכל גזרות הלחימה ובזירה הסורית נכנסה הפסקת האש לתוקפה ב-24 באוקטובר.

בשעות האחרונות שלפני כניסת הפסקת האש לתוקפה המשיכו כוחות צה"ל במערב התעלה לפתח את הישגיהם ככל האפשר. אוגדה 252 התקדמה בכביש סואץ-קהיר ונערכה להגנה בקילומטר ה-101 מהבירה המצרית. בבוקרו של 22 בחודש השלימה אוגדה 162 את מסע האיגוף שלה דרומה והתקדמה במהירות במישורי שלופה בעורף הארמיה ה-3 המצרית ולעבר דרום תעלת סואץ. אוגדה 143 המשיכה לטהר את החיץ החקלאי במגמה צפונית ובעורף הארמיה ה-2. הרמטכ"ל הורה על הפסקת אש בשעות אחר הצהריים של 22 בחודש, אולם אובדן השליטה בכוחות המצריים ניכר בעליל.

החדירה הישראלית למרחב העורף האופרטיבי המצרי ממערב לתעלה הרס את מערכי הפיקוד והשליטה של צבא זה ומרבית יחידותיו מדרג שני ושלישי חשו לפתע מבודדות ומנותקות מהרמה הממונה. במצב זה לא הגיעו אליהן הפקודות על הפסקת האש כלל, והלחימה נמשכה כמקודם בכל הזירה.

מגננה בזירה הסורית והתקפת-נגד לכיבוש החרמון

התבססות כוחות צה"ל בתוך המובלעת בגולן הסורי בטווח 40 ק"מ מדמשק הייתה לצנינים בעיני צבאות ערב שפתחו ב-19 באוקטובר במתקפת-נגד כדי להחזיר לסוריה את השטח הכבוש. על אף תגבור ניכר של חילות המשלוח מעיראק (קורפוס שלם) - מירדן (דיוויזיה 5 מוקטנת), חטיבה מרוקנית והשלמת אבדות מקובה וצפון-קוריאה - לא שפר גורלה של מתקפת-נגד זו מקודמתה ב-16 בחודש. שוב תקפו צבאות ערב

שלא במתואם ולשיעורין, ונהדפו בקלות בספגן אבדות רבות. במערכה זו החליפה אוגדה 146 בפיקודו של מוסא פלד את אוגדה 210, וחטיבה מוקטנת הורדה לתגבור הכוחות בזירה המצרית.

בליל 21-22 באוקטובר פתח פיקוד הצפון במבצע "קינח" לכיבוש החרמון. זה היה המבצע המוטס הגדול ביותר בתולדות צה"ל מאז מלחמת העצמאות. חיל האוויר ריכז מאמץ עיקרי במבצע זה והשתתפו בו כל המערכים: מטוסי סיור וצילום להשגת מודיעין עדכני על היערכות האויב ועוצמתו; מטוסי יירוט להבטחת שמים נקיים;

תותח 175 מ"מ בירי מ"הטרויז" לעבר פאתי דמשק

בעת ניסיונות לחלץ את הכוחות מהשטח הבנוי הצפוף בעיר. לחימה זו הסבה לצה"ל עשרות נפגעים ביום האחרון של המלחמה, ועם זה קיבעה באופן סופי את ניתוק הכוחות המצריים בדרום התעלה בגזרת הארמיה ה-3 על אף שלא כל העיר נכבשה. בו בזמן המשיכו כוחות צה"ל לטהר כיסי התנגדות משני עברי התעלה בתפסם אלפי שבויים. רק ב-25 באוקטובר נסתיימה הלחימה בזירת הדרום.

ברית-המועצות מצילה את הארמיה ה-3 המצרית

המשך הלחימה אחרי 22 באוקטובר גרם לברית-המועצות לפעול לעצירת ישראל ולהצלת המצרים. היא איימה שאם לא תיסוג ישראל לקווי ה-22 בחודש אזי ינחתו כוחות מוטסים סובייטיים בשטח, לעצור את ישראל המפרה את החלטות מועצת הביטחון בעידודה של ארצות-הברית. ארצות-הברית אמנם הודיעה לסובייטים כי לא תסכים להתערבותם במזרח התיכון ואף הכריזה על כוננות עליונה של כל כוחותיה כולל הגרעיניים, אולם בפועל כפתה על ישראל לאפשר להעביר הספקה לארמיה ה-3 ובזאת הצילה אותה מכניעה ודאית ומשפילה.

כיתור הארמיה ה-3 זרע בצמרת המצרית בהלה רבה ואנשיה החלו לזעוק בכל הצינורות הדיפלומטיים, בסיוע הסובייטים, להפסקת אש מיידית. זעקות אלו גרמו למועצת הביטחון של האו"ם להורות בחצות 23-24 בחודש על הפסקת אש מיידית, וראש מטה משקיפי האו"ם במזרח התיכון נתבקש לסייע בהחלטה. בבוקר 24 בחודש השיג גנרל סילסוואו את הסכמת שני הצדדים להפסקת אש ומיד שיגר משקיפים לפקח על החלטה. לא ניתן היה לבצע חלק אחר של החלטת מועצת הביטחון שקראה לצדדים לחזור לקווי ה-22 בחודש. הסורים קיבלו אף הם את החלטת המועצה על הפסקת אש ב-23 באוקטובר.

הלחימה בעיר סואץ

ב-24 באוקטובר פעלה אוגדה 162 לשיפור עמדות ממערב לתעלה. בפעילות זו החליטה להשתלט על העיר סואץ בהעריכה שההתנגדות בעיר תהיה חלשה ביותר. עם שחר חדרו כמה שדרות שריון לעיר כדי להשתלט עליה בסערה, אולם נתקלו בהתנגדות עקשנית ובלתי צפויה. התרחשות זו נמשכה לתוך יממה של לחימה קשה בשטח עירוני בלתי מוכר וקרבת היתקלות

הרמטכ"ל ופמלייתו במטה פיקוד דרום עם אלוף הפיקוד שמואל גונן (גורדיש). עומדים מאחורי הרמטכ"ל האלופים עזר ויצמן ורחבעם זאבי